

Když jsem srpnové nedělní odpoledne 19.8. opět podlehl své neřesti a zapnul televizor, setkal jsem se na ČT1 s filmem z roku 1940 **Panna**. Podle svého zvyku jsem zalistoval v Březinově lexikonu českého filmu, abych zjistil, o co jde, takže o konverzační komedii **Panna** jsem se dočetl, že “titul byl v zasvěcených filmařských kruzích zdrojem mnohých vtípků. Přemíra dialogů, které nebylo jak a kde rozehrát.”

I při tolerování dobové naivity příběhů o vytrestaných podvodnících a šťastných a bohatých svatbách ta komedie byla skutečně slabá a dialogy a slovní hříčky prkenné. Zalitoval jsem, že Václav Březina ve svém lexikonu lépe nevysvětlil větu o výsměchu, se kterým se tato komedie na Barrandově setkala.

Já osobně si myslím, že předmětem výsměšného pohrdání byl autor divadelní hry, podle které se film natočil. Komu ale dnes něco řekne jméno **František Zavřel**? Tohoto ministerského úředníka, který se zabýval literaturou, znají dnes už jenom literární vědci. Byl to konfliktní člověk, přesvědčený o tom, že je zneuznáván, a že v české společnosti vládnu kliky protekcionářů, z nichž ta nejsilnější sedí na Hradě.

Ve svých pamětech s velikášským názvem “**Za živa pohřben**” například píše o tom, že kolem Velkého umravňovatele (Masaryka) řádí smrt hůř než kolem Borgiaů. Doslova:

“Rašín byl zabit. Štefánik zabit na samém počátku. Kramář, na kterého byl spáchán atentát, který se nepodařil, odstraněn a zesměšněn. Prášek, Stříbrný a Pergler umlčení později. Švehla umírá za velmi podezřelých okolností.... Kdo nezemře, je ubit nebo uštván.”

Nebo:

“Praha. Vymkla se Kramářovi úplně. Pod pevnou rukou Masarykovou a nesmírně agilní Benešovou dala se na pochod doleva.... Masarykova Praha uctívala Švejka - jak jsem jí měl potom rozumět!”

Ale zpátky k pamětnickému filmu **Panna**. Kromě toho, že František Zavřel psal dramata, verše a epigramy, stvořil také několik veseloher. Dvě z nich se zfilmovaly, asi nikoli náhodou až po Mnichově, v letech 1939-40, když tohoto kritika Hradu, čapkovské demokracie, antisemitu a obdivovatele velikanů- polobohů (jeho dramatická pentalogie se skládá z titulů **César**, **Kristus**,

Žižka, Valdštejn, Napoleon) vynáší politická vlna do popředí, takže celá řada jeho dříve odmítaných dramatických děl se dostává na jeviště českých divadel.

Předpokládám, že právě díky době a politické situaci se Zavřelovi otevírají dveře také na Barrandov, který do filmové podoby převádí starší Zavřelovy komedie. Jsou to: Dědečkem proti své vůli a zmíněná Panna. Zatímco ta první se kdysi hrála u Vlasty Buriana a sám Zavřel přiznává, že mu její konečný tvar pomáhal dotvořit Artur Longen, o komedii Panna z roku 1935 Zavřel později napíše: “pohřbili ji okázale ve Stavovském divadle” a tvrdí, že se stala obětí kritiků, zvláště Miroslava Rutteho z Národních listů.

Tu Březinovu poznámku o barrandovských vtípcích na účet Panny si tedy vykládám v dobových souvislostech. Zkušení filmaři si zkrátka škodolibě utahovali z politického arivisty, jehož postavila do popředí politická vlna, a nikoli tvůrčí schopnosti nebo kvalita díla. Kdo si pamatuje Barrandov po roce 1970, možná, že by zde našel jiné a podobné případy.

Takto uvedl František Zavřel ve svých pamětech kapitolu “Literáti”:

“Byli až na nepatrné výjimky ziskáni levicí. Jeden vedle druhého, panem Karlem Čapkem počínaje a panem Karlem Horkým konče. Nedalo to velkou práci, jelikož neschopná pravice nečinila nic jiného nežli krčila rameny. Většinou to byli podprůměrní spisovatelé, ze kterých udělali oba Šaldové (F.X.Šalda a druhý, ředitel Melantricha) pomocí svých prolhaných tiskovin genie. (...) Pánové arci chrochtali na hradě a tam to bylo výnosné. Měl jsem čest je několikrát praštit po jejich drzých čelech (...) epigramy”

Ty epigramy následují a já jeden z nich vybírám:

“Komická klika, která žvaníc/uvykla blamáži,/hle, o mně mlčí. Dramatik překáží./Chápu. Nemám společného pranic/s touto pakáží.”

Kniha “Zaživa pohřben” je smutným svědectvím o Zavřelově kontroverzní povaze, která příčiny společenského neúspěchu nehledá v sobě a ve své nedostatečnosti, ale ve svém okolí plném nepřejících protivníků a nepřátel. Takto se Zavřel vidí ve sbírce epigramů “Pozdrav od Borové”:

“Tady jsem narozen. Hlupáci/slídiči, tupci, břídilové,/marně se vaše smečka trmácí./Zbytečná práce, bídáci!/Moje rodiště, žula rula.”

Tragický nádech má i závěr Zavřelových pamětí (cituji ze třetího rozšířeného vydání v roce

1944), které končí slovy:

“Ubránil jsem se. Moji odpůrci jsou na dně a já žiji. Jaká troufalost! Takhle si to určitě nepředstavovali. Dramatik, po kterém nezůstane ani krev ani slzy. Jenom pět velkých dramát, knížka básní a potom ještě něco: potupné znamení, které vypálil na všechny časy do špinavého čela svých nepřátel!”

Zavřel sice ještě žil, ale toho života mu příliš nezbývalo. Životopisný odkaz praví, že “po II. světové válce byl vyšetřován pro podezření z kolaborantství, a proto musel žít v ústraní. V listopadu 1947 byl zcela zubožený nalezen v pražských Letenských sadech a (ačkoliv byl ihned převezen do nemocnice) zakrátko zemřel.”

Pět velkých dramát je víceméně zapomenuto, potupná znamení epigramů dnes nikoho nezajímají, takže nakonec v širším obecném povědomí přežily vlastně jen dvě filmové veselohry sloužící k vyplňování vysílacích časů stále nenasytnějších televizních bumbříčků.

Je tu však ještě jeden odkaz, který využil Josef Škvorecký v románu Příběh inženýra lidských duší. Cituji:

“V tomhle ošklivém vesmíru nemůže přece nic krásného věčně existovat. Je přece založen na krutosti a lhostejnosti. Nic spravedlivého v něm neexistuje. Je prázdný, nanejvýš někde sedí nějaký gangster, nějaký Al Capone všehomíra, to jsem měl z nějaké básničky nějakého chudáka, jemuž žena zemřela na mozkový nádor. Al Capone všehomíra.” (Atlantis 1992, II.díl, str.92)

Tím “nějakým chudákem” byl František Zavřel a jeho rouhačskou báseň proti Bohu použil Josef Škvorecký jako motto ke kapitole románu Příběh inženýra lidských duší číslo 5 – Fitzgerald.

To všechno mně proběhlo hlavou, když jsem zhlédl ne příliš povedenou komedii Panna z roku 1940 v televizi.

Článek **Napadlo mne nad pamětnickým filmem (O osudech zneuznaných géniů)** vyšel 31. srpna 2001 na blogu Louč.